

Cossetània Edicions

ARTUR BLADÉ I DESUMVILA

Obra completa

Volum 8

CICLE DE LA HISTÒRIA

Felibres i catalans

Montpeller català

El castell de Miravet

El prior Penna

*Els setges de Gandesa
i del castell de Móra d'Ebre*

ARTUR BLADÉ I DESUMVILA
Obra completa

Volum 8
CICLE DE LA HISTÒRIA

Cossetània
EDICIONS

Editat amb la col·laboració de:

Generalitat de Catalunya
Institut
de les Lletres Catalanes

DIPUTACIÓ DE
TARRAGONA

Primera edició: novembre del 2009

© del text: Artur Bladé i Font
© de la presentació: Xavier Garcia i Pujades
© d'aquesta edició: Cossetània Edicions

Edita: Cossetània Edicions
C. de la Violeta, 6 • 43800 Valls
Tel. 977 60 25 91
Fax 977 61 43 57
cossetania@cossetania.com
www.cossetania.com

Il·lustració de la coberta: Frederic Mauri
(oli sobre tela, 81×65 cm)

Disseny gràfic: Imatge-9, SL

Correcció i composició: Núria Grau

Impressió: Romanyà-Valls, SA

ISBN: 978-84-9791-576-2

Dipòsit legal: B-39.238-2009

INTRODUCCIÓ

En aquest vuitè volum, apleguem l'obra de Bladé dedicada al coneixement de la història de Catalunya (de l'edat mitjana al segle XIX), sobretot la de la història del territori natal, la Ribera d'Ebre, i en bona part també de les comarques veïnes del Priorat i la Terra Alta —que justament per veïnatge i vicissituds comunes són les que més va conèixer i estudiar—, així com, igualment, les dues obres que dedicà als felibres i a Montpeller, és a dir, als mons antics de Provença i Llenguadoc, dins d'Occitània.

Es tracta de cinc volumets, de no més de cinquanta o seixanta pàgines cadascun, que van ser publicats gairebé tots durant el primer quinquenni dels anys seixanta —en els primers anys, per tant, del retorn de Bladé a Catalunya, el 1961— a la col·lecció Episodis de la Història del prestigiós segell editorial Rafael Dalmau Editor, de Barcelona, creat el 1959, ara fa cinquanta anys, per tant, i assessorat que fou, des del primer moment, per grans homes de la nostra cultura historiogràfica: Ferran Soldevila, Ramon d'Abadal i Rafael Tasis.

Tot i no ser un home de formació acadèmica, la dedicació de Bladé als estudis històrics no deixa de ser d'una normalitat total. Lector de primera hora, els anys vint, dels llibres de Rovira i Virgili, a qui sempre considerà el seu mestre, i havent viscut intensament —i participat— en l'arribada de la República a la seva comarca, estava cantat que un esperit curiós i insaciable com el seu havia de gratar pel seu compte els antece-

dents de la història dels catalans, per tal de fer-se una idea completa del que va ser el nostre procés com a poble.

I així ho va fer, per bé que, desbordat per la guerra i pels vint-i-dos anys d'exili, no s'hi va dedicar com hauria volgut fins a l'hora indicada del retorn. Ja instal·lat al país —el 1961, com hem dit—, des dels seus domicilis de Tarragona i Benissanet, va anar armant el seu quintet de treballs històrics, tots els quals tenen una motivació i un destí ben clars: refermar la seva consubstancial catalanitat i fer conèixer, des de les seves terres del sud, els avatars històrics locals i comarcals que també formaven part, i en gran manera, de la història total catalana.

Aquests cinc volumets, que en el títol ja parlen per si sols, són:

1961 *Felibres i catalans*

1965 *Montpeller català*

1966 *El castell de Miravet i El prior Penna*

1970 *Els setges de Gandesa i del castell de Móra d'Ebre*

El conjunt d'aquests volumets de Dalmau tenien, justament, aquesta pretensió: enfront, o com a complement, de les gruixudes històries generals de Catalunya (i, per extensió, de la resta dels Països Catalans), que difícilment arribaven a la majoria del públic lector (castigat pel franquisme a un llarg dejuni de catalanitat escrita), es tractava que cada estudiós o erudit comarcal aportés les dades i els fets de la seva circumstància històrica, sabent, ben segur, que aquestes aportacions, per més parcials que semblessin, s'entrellaçaven amb les generals.

Quan Bladé va saber de l'existència d'aquest projecte editorial —concebut amb aquest propòsit lloable per un català del morro fort com va ser Rafael Dalmau Farreres (Barcelona, 1904-1976)— no va dubtar a prestar-li el seu concurs. Retornava, doncs, a l'essència del que havia estat la seva vida a Catalunya, abans de 1939: l'amor a les coses de la terra, a la cultura i història locals, al parlar i a la geografia pròpies —que va narrar en la resta de la seva obra—, tot plegat, com diem, amb un coneixement molt notable del que passava més enllà del seu àmbit més pròxim. Perquè Bladé, essent profundament local, mai va ser un localista de via estreta.

Aquests cinc volums tenen dues temàtiques clarament diferenciades: els dos primers evoquen el gran món medieval i del vuit-cents occità i, dintre d'aquest, en el segon d'aquests treballs, el món específic de Montpeller, tan lligat a Catalunya durant dos segles i on nasqué Jaume I. Els tres llibres restants es refereixen a episodis, situacions i personatges que cobreixen la baixa edat mitjana: *El castell de Miravet*, amb els seus templers finalment evacuats; la transició de l'absolutisme borbònic a la Constitució liberal de 1812, amb les successives guerres carlines (*El prior Penna. Documents inèdits sobre les lluites polítiques de la tercera dècada del vuit-cents a la Ribera d'Ebre*), i les lluites a mort també entre carlins i liberals (*Els setges de Gandesa i del castell de Móra d'Ebre. 1836-1838*).

Els dos primers volums, per tant, tenen com escenari Occitània, Provença i Montpeller, on Bladé —que hi va viure exiliat de 1939 a 1942— va tenir prou temps a la Biblioteca Municipal i a la Universitat d'aquesta mateixa ciutat, on va seguir un curs especial d'estudis francesos, per a documentar aquests dos treballs, fruit de nombroses lectures i que són, ja no cal dir-ho, una síntesi essencial dels lligams històrics entre Catalunya i tot el Migdia de França, dramàticament capolats en la batalla de Muret (1213), que “capolava també el somni d'una gran nacionalitat occitana”.

A partir d'aquest fet, Bladé descriu els orígens de l'anomenat felibritge (moviment occità de recuperació cultural i patriòtica, amb els Jocs Florals, el 1323, recuperats a mitjan segle XIX, després d'una llarga decadència sota l'Estat francès), l'aparició de Mistral, cap a 1850, com a aglutinador de la Renaixença occitana, l'amistat de catalans i provençals (amb Víctor Balaguer i el mateix Mistral com a símbols màxims), la Copa Santa, les anomenades Festes Llatines (1878), on Mistral reclamava, enfront del centralisme francès del rei Sol, constituir l'Imperi del Sol, a partir d'una confederació d'Ibèria, Gàl·lia i Itàlia, amb capital a Marsella i, seguint el curs dels esdeveniments, la renovada repressió de París (els primers anys del segle XX) contra l'agitació meridional, concretada el 1907 en la revolta dels vinyaters meridionals francesos contra el seu govern, revolta que va donar lloc a un dels poemes més coneguts

de Maragall sobre “Els focs de Sant Joan”, on manifestava el seu suport als pagesos catalans del nord.

Bladé relaciona simultàniament les lluites occitanes i catalanes per la recuperació nacional i les fa arribar fins el 1959, en ocasió del centenari de la restauració dels Jocs Florals, que la Catalunya exiliada celebrà a París, i els provençals a diverses ciutats pròpies, en ocasió del centenari de *Mireia*, el gran poema de Mistral. L'autor repassa, per tant, les dècades anteriors del segle xx, on també va haver-hi un gran moviment cultural d'aproximació entre els dos pobles, subjugats als centralismes de París i de Madrid.

De manera semblant, pel que fa a *Montpeller català* passa revista a tot el seu esdevenir, des de l'any 1000 fins pràcticament als dies que Bladé hi va viure, on —deia— “vam acollir-nos a l'hospitalitat de la terra occitana, terra secularment d'asil”. Hi estableix, fins a arribar a Jaume I, la causa inicial de la croada vaticanofrancesa contra els albigeos (càtars) —que desemboca en la batalla de Muret (1213), on mor el seu pare i “s'esvania definitivament el somni de la gran Catalunya”—, i destaca la saga dels Guillems i llur estreta relació politicogeogràfica amb la Confederació catalanoaragonesa, atès que no en va un d'aquests, Guillem VII, “va combatre ardidament davant els murs de Tortosa” (1148) i “va posar la seva descendència i la baronia de Montpeller sota la protecció de la corona catalanoaragonesa”. Explica en detall l'afer del naixement de Jaume I (la famosa “Nit d'amor a Miravall”, tot reproduint textos de Desclot, Muntaner i, posteriorment, del mateix rei) i la seva època, quan es passejaven i ensenyaven per Montpeller figures com Lull, Vilanova i el seu pare, Pere I el Catòlic, en “els temps (segle i mig) en què Montpeller fou, diguéssim, català”.

Els tres llibres restants que formen aquest vuitè volum van dedicats al que Bladé anomenava la terra natal, formada pel tríptic comarcal de la Ribera, el Priorat i la Terra Alta. I el primer gran testimoni, en pedra, que té de la història és l'imponent castell de Miravet, a quatre passes del seu Benissanet i que té “com qui diu davant dels ulls”. Aquella “alta presència”, que torna a contemplar després de més de vint anys d'expatriació, el mou —en funció de l’“amor a les velles pedres que em ve de lluny”— a estudiar-ne la seva història, a descriure'n els seus orígens

musulmans i després templers i hospitalers, després de la seva conquesta per la casa comtal de Barcelona, a relatar el setge, rendició i procés contra els templers (una llarga història que ha estudiat, amb el màxim detall, Josep M. Sans Travé), a detectar en el català riberenc la influència àrab i, en fi, seguint el curs dels segles, la presència de la castellania d'Amposta a mans dels hospitalers (que dominaren sobre el terme i castell de Miravet, a més d'altres grans extensions), el drama dels últims homes de la reialesa catalana (Martí l'Humà, Jaume d'Urgell i el Príncep de Viana), que donà lloc al Compromís de Casp (1414), Miravet en la guerra contra Joan II (1462-1472), l'expulsió de jueus (1492) i moriscos (1610) —“un desastre econòmic”, anota Bladé—, la guerra de Separació a l'Ebre (1640), la de Successió (1703-1714) i, finalment, les carlinades del XIX i l'anomenada “civil” de 1936-1939. En totes, com a lloc estratègic, la fortalesa de Miravet fou cobejada per uns i altres.

Els dos darrers llibres —*El prior Penna* i *Els setges de Gandesa i del castell de Móra d'Ebre*— són, també, dues notables aportacions (la primera, fins llavors, inèdita en el panorama històric) sobre el segle XIX, marcat en aquestes terres de la Ribera i Terra Alta per la lluita mort entre absolutistes i liberals, amb el plet del carlisme per entremig.

En el primer narra —explicades per un manuscrit de 1833 conservat pel protagonista i que heretà anys més tard un parent de Bladé— les peripècies —persecució i presó— que el prior Tomàs Penna Domènech (Tivissa, 1765-1834), filòsof, teòleg, sacerdot i apoderat general de la religió dels hospitalers o santjoanistes a Benissanet, va haver d'afrontar —per acatar la Constitució en el trienni liberal (1820-1823), acusat de no predicar amb prou contundència la religió catòlica i sobretot per administrar moltes possessions religioses— a causa de les anomenades *bandes de la fe*, que, al crit de “Religió, pàtria i rei!”, i sota aquest pretext, en realitat perseguïen i espoliaven els partidaris del govern constitucional.

Un d'aquests fou el prior benissanetà, el qual si no lliurava quatre mil duros a una partida d'absolutistes “harían de mí —deia al seu manuscrit— tales pedazos que los mayores serían las orejas”. El restabliment de la monarquia absoluta (maig de 1823), gràcies a la intervenció militar francesa a Espanya dels Cent Mil Fills de Sant Lluís, va accentuar

el seu captiveri, el segrest dels seus béns, la causa contra ell i la presó. A diferència dels altres volums, aquest episodi del segle XIX afectava la vila natal de Bladé i, més directament, la sènia de la Palmereta, que va pertànyer al prior Penna i, amb el temps, a la besàvia de l'autor i al seu avi patern, Enric Desumvila (1845-1929), una sènia i un avi que formen dues de les presències més importants de la seva vida.

Finalment, el llibre sobre els setges de Gandesa narra els set intents que el general Cabrera, cap carlí de Tortosa i el Maestrat, va fer per conquerir aquesta històrica vila, que passà a ser ciutat en 1838, després de quatre anys d'heroica resistència de “la gent de la terra”, com deia Bladé, i al mateix moment que els seus habitants, per dos anys, s'exiliaven en massa a Mequinensa, després d'haver arrasat les seves pròpies cases per tal que les hosts carlines no hi trobessin res. L'autor recorda altres commocions gandesanes, la de 1643, i la de 1938, amb la batalla de l'Ebre, tot remarcant la tenacitat i patriotisme dels gandesans per “refer la ciutat on van néixer”, entre els quals els alts noms del doctor Manyà i la gent del grup El Llamp, amb els quals va col·laborar abans de la guerra. A manera d'homenatge, encapçala el llibre amb el conegut poema de Joan Perucho —jutge justament a Gandesa aquells anys seixanta—, “Elegia a la terra i als morts de Gandesa” (1956).

Llibre completíssim en la seva síntesi i que, com els altres, podria formar part d'un curs intensiu de la nostra història, de molt agradable lectura, perquè també la prosa històrica de Bladé era d'una gran bellesa literària, atenta sempre —i més en aquest cas— a la precisió de dades i fets i als matisos que generen aquests darrers. Potser gràcies a la seva capacitat de descriure paisatges físics, va poder, amb igual claredat, narrar els històrics.

Li ho agraïm, també per sempre.

XAVIER GARCIA

I

ORÍGENS DEL FELIBRITGE

Hi ha qui creu que la primera font del felibritge s'ha de cercar en l'edat mitjana, quan la llengua d'oc, després d'haver senyorejat durant tres centúries les terres provençals i tolosanes, semblava haver rebut una ferida mortal el dia (12 de setembre de 1213) de la batalla de Muret, en què l'espasa que occí Pere I de Catalunya capolava també el somni d'una gran nacionalitat occitana. La croada contra l'heretgia albigea esdevingué, en efecte, una guerra nacional arrasadora de llengües i pobles. «Cal considerar la guerra dels albigesos —diu É. Reclus— una revolució política, i és en aquest drama on cal cercar la raó del canvi d'equilibri que s'observa estudiant la història de Catalunya. El centre de gravetat es desplaçà ràpidament del nord al sud, de la França meridional a Espanya. Castella va guanyar el que havia perdut la Provença.» (*L'homme et la terre.*)

Això no obstant, tot just acabada la formidable lluita armada, set poetes llenguadocians es reuneixen a Tolosa i es conjuren per continuar mantenint el foc sagrat de la llengua materna —per dir-ho amb un tòpic admès. Llur obra serà relativament poc coneguda, però la llavor persistirà i llur esforç —així com el d'altres poetes isolats que escriuen versos en llengua d'oc— donarà els seus fruits. Al cap d'un segle, l'any 1323, en la ciutat mateixa que Simó de Montfort volia abatre i de la qual ell va rebre la mort, fou creat el Consistori de la Gaia Ciència, precursor, abans de no gaire, del Consistori dels Jocs Florals. Aviat també fou celebrada la magna festa poètica introduïda a Catalunya, a semblan-

ça de la del Llenguadoc, pel comte rei Joan I. A Barcelona se celebrà per primera vegada el dia 25 de març de 1395, «diada de la Mare de Déu de l'Encarnació, amb gran pompa i amb assistència de la Cort i de la noblesa; la ciutat pagà les despeses i els joiells de la festa» (A. Rovira i Virgili, *Història nacional de Catalunya*).

* * *

Igual que passarà a Catalunya, el poble llenguadocià, sobretot el del camp, guardarà fidelitat al llenguatge dels avantpassats —que és com dir al seu propi esperit—, i així el salvarà. Ja al segle XVI, Montaigne va tenir la idea d'escriure els seus famosos *Essais* en gascó, «langage bref, signifiant et pressé». I un altre escriptor de la mateixa terra i de la mateixa època, Pere de Garrós, proclamava que ell escrivia en llengua popular per tal de «sostenir l'honor del seu país i mantenir-ne la dignitat». Durant la segona meitat del segle XVIII, un capellà erudit, mossèn Millot, publicava la seva coneguda *Histoire littéraire des troubadors*, que és una reivindicació, ja tota romàntica, en el fons, de la perenne poesia occitana, i poc temps després un poeta, Florià, natural de Sauva, llança per primera vegada un mot feliç, imaginat per ell i destinat a fer fortuna: el mot Occitània.

A principis del XIX, un altre recercador, Fabre d'Olivet, escriu una *Dissertation sur la langue occitanique et les ouvrages des troubadors*, mentre el poeta Recheude publica *Le Parnasse occitanique*. Les recerques erudites culminen amb l'antologia titulada *Choix des poésies originales des troubadors* (1821), en el pròleg de la qual, l'autor, Reynouard, afirma que la llengua d'oc és el tronc d'on van néixer tots els idiomes romànics.

Fins ací, els amants de l'occitanisme escriuen llurs obres en francès, però a partir del 1830 (l'any de la naixença de Frederic Mistral), dos poetes humils, tots dos menestrals, Rebull, flequer de Nimes, i Jasmí, fill del poble d'Agen, utilitzen exclusivament la llengua materna, en la qual fan també recitals poètics a diverses viles i ciutats de Provença i del Llenguadoc. Jasmí, sobretot, publicà tres o quatre reculls remarcables i formà, en certa manera, una escola de la qual pot dir-se que va néixer el moviment felibrista.

* * *

Igual que va passar a Catalunya a l'hora inicial del seu Renaixement lingüístic, l'esclat del romanticisme amb la seva exaltació dels temps medievals, de les glòries pretèrites, dels trobadors i les corts d'amor, va donar impuls al moviment occità.

Les obres dels investigadors esmentats, les produccions de Walter Scott i de Manzoni, pel que respecta al sentiment històric, i les obres de Chateaubriand, quant al sentiment religiós, nodriran espiritualment els primers occitanistes el lema dels quals hauria pogut ser també «Fe, pàtria, amor», carregant l'accent en el primer terme de la trilogia. La tendència liberal (en sentit polític i relativament a homes i pobles) que a Catalunya es fa visible de seguida (pensem en Antoni Puigblanch i, també, si bé no tant, en Bonaventura C. Aribau i, ja no caldria dir-ho, en Víctor Balaguer), al Languedoc tardarà anys a manifestar-se. I és que les circumstàncies ambientals, si fem excepció de la influència del romanticisme, són diferents. El migdia de França, eminentment rural i, per dir-ho així, pairalista, després del trontoll revolucionari i les guerres napoleòniques, aspira a la pau i a la tranquil·litat. La restauració borbònica i el regnat de Lluís Felip han assegurat la predominança dels grans i mitjans propietaris rurals els quals —si bé les coses, quan han passat, ja no són ni poden tornar a ser mai més el que foren— retroben un tast de l'antic, i possiblement idealitzat, patriarcalisme que facilita el renadiu del vell amor a la terra i la desclosa d'una poesia de tipus virgilià, sovint religiosa, sempre senyorívola i, en el cas excepcional de Mistral, heroica i èpica. En canvi, a Catalunya alguns renaixentistes, ja en els primers temps, van sentir l'impacte, com ara és moda de dir, de les idees revelades en les Corts de Cadis pels diputats catalans Ramon Llàtzer de Dou i Antoni de Campmany, proclamades després per Puigblanch i tota aquella gent —sense parlar dels «afrancesats»— inquieta i desvetllada (Ramon Muns, Ignasi Santpons, Miquel Martí, Ramon López Soler, aviat seguits per Bergnes de las Casas i Wenceslau Ayguals d'Izco, etc.) que nodriren la Societat Filosòfica, fundada l'any 1815, «ingressaren en bloc a l'Acadèmia de Bones Lletres, s'encarregaren de càtedres universitàries o llançaren a la palestra, successivament, tres de les publicacions de més notorietat en la història de les idees catalanes del segle XIX: el *Periódico Universal de Ciencias, Literatura y Artes* (1821), el *Diario Cons-*

titucional i *El Europeo* (1823).¹ Deu anys més tard n'apareixerà un altre de títol així mateix significatiu, *El Vapor*, on Bonaventura Carles Aribau publicarà, el 24 d'agost de 1833, la seva «Oda a la pàtria», poesia que ha estat considerada, simbòlicament, l'inici de la Renaixença catalana.

* * *

Acabem de veure els signes sota els quals —o a favor dels quals— un corrent d'aquesta renaixença farà la seva via. Alguns difereixen una mica, ens sembla, dels que es troben en els començos de la renaixença occitana. Tot arribarà. Per de prompte, l'impuls essencial i llur contemporaneïtat són evidents. El felibritge, com a moviment, comença vers la meitat del segle XIX. I si bé després anirà de pressa i volarà alt, gràcies al geni —ales poderoses— de Frederic Mistral, quan aquest declina, declina també el felibritge, impossibilitat de superar la fatalitat geopolítica, la força assimilista de l'Estat i la competència de la llengua francesa. Però no mor, i aquest sol fet justifica totes les esperances. «En el moment que res no ho feia preveure —ha dit un il·lustre occitanista, Louis Bayle—, es produí el miracle mistralià. Avui es revelen nous i nombrosos poetes, els millors de la Renaixença. Si “tot és en els astres”, com li plaïa a Mistral de pensar, qui pot dir si els astres no retenen el secret d'un nou destí de Provença, la promesa de noves collites?»

¹ J. Vicens i Vives, *Industrials i polítics del segle XIX*, Barcelona, 1958.

II

MISTRAL I ELS FELIBRES

Contràriament al que molts creuen, Frederic Mistral no és el pare del felibritge. N'és, però, un dels fundadors, el més jove, i la màxima glòria. La paternitat del moviment correspon al poeta Josep Roumanille —o Romanilla—, fill de Sant Romieg de Provença. Ell fou l'inspirador de les primeres reunions de lletraferits provençalistes, als quals desvetllà l'ambició d'organitzar una mena de croada per tal de depurar la vella llengua del país, corrompuda pels anys i els modismes del *patois*. Després, aquesta ambició s'estendrà a les altres variants del llenguatge d'oc. L'acció del temps i les vicissituds històriques havien acrescut les diferències d'un grup a l'altre. En el segle XIII, encara tendres i amarats de la mateixa saba materna, eren molt més semblants i guardaven una germanor que s'estenia al català. Hom ha citat sovint el cas de sant Vicenç Ferrer, que predicava en llengua catalana als devots occitans i tots l'entenien.

Romanilla tenia uns quants anys més que Mistral, el qual va néixer el 1830, al Mas del Jutge, prop del poble de Maiana. El Mas del Jutge (propietat important) era del seu pare, que es deia Francesc, home de poques lletres, però amb una tradició familiar d'amor a la terra i amb un sentit patriarcal de la vida. La seva muller, mare del poeta, era molt pietosa. Aquests sentiments formaran el patrimoni moral del fill. Frederic Mistral, en efecte, només es podia sentir feliç a l'empara del cacisme matern i en l'ambient natal. Amic, des de molt petit, de córrer pel camp, dels arbres i els ocells, ho és també de les festes populars i les

ÍNDEX

Introducció, *per Xavier Garcia* 5

FELIBRES I CATALANS

I.	Orígens del felibritge.....	13
II.	Mistral i els felibres	17
III.	<i>Mireia</i> i els Jocs Florals.....	22
IV.	L'amistat catalanoprovençal.....	26
V.	Víctor Balaguer i la Copa Santa.....	30
VI.	Els felibres a Catalunya	34
VII.	Les Festes Llatines	38
VIII.	Temps revolts	43
IX.	Represa i continuïtat	47
X.	Vers l'altra Renaixença.....	51
	Bibliografia.....	56

MONTPELLER CATALÀ

	Nota preliminar.....	61
I.	Els orígens i els primers senyors de Montpeller.....	63
II.	Pere i Maria.....	69
III.	La nit d'amor a Miravall.....	74
IV.	Jaume i el seu poble natal.....	80
V.	Una de les millors ciutats del món.....	87

- VI. Ramon Llull i Arnau de Vilanova a Montpeller..... 93
 VII. Els dos darrers senyors catalans de Montpeller..... 99

EL CASTELL DE MIRAVET

Nota justificativa i bibliogràfica	107
I. Vista panoràmica	109
II. El castell, per dintre	112
III. Sobre els orígens.....	116
IV. Sota la taifa tortosina.....	119
V. El Cid a Miravet?	121
VI. Sota els almoràvits.....	123
VII. La conquesta de l'Ebre català.....	125
IX. Els templers	127
X. Setge i rendició de Miravet.....	129
XI. Influència i toponomàstica aràbigues a les riberes de l'Ebre.....	132
XII. Miravet sota els templers.....	135
XIII. Petita guerra intercomarcal.....	138
XIV. El procés contra els templers	141
XV. Els esdeveniments a Catalunya.....	144
XVI. La fi dels templers de Miravet	147
XVII. La castellania d'Amposta i el <i>Llibre dels costums</i> <i>de Miravet</i>	150
XVIII. Altres intervencions dels santjoanistes	152
XIX. El drama de Carles de Viana	155
XX. Miravet en la guerra contra Joan II.....	157
XXI. L'expulsió de jueus i moriscos.....	159
XXII. La guerra de Separació a l'Ebre.....	161
XXIII. La guerra de Successió (1703-1714)	163
XXIV. Les guerres del segle passat	165
XXV. En la darrera guerra.....	167
Conclusió.....	169

EL PRIOR PENNA

Pròleg justificatiu.....	173
I. Els papers del prior i qui era aquest	175
II. Primeres tribulacions.....	178
III. Gràcies al general Manso.....	184
IV. Segon exili a Reus	186
V. Al prior li segresten els béns	189
VI. La instància del prior	191
VII. El recurs.....	194
VIII. El prior viatja	197
IX. Què vol dir <i>legítim</i> ?	201
X. El prior a la presó.....	203
XI. Causa criminal.....	206
XII. La renúncia del prior.....	209
XIII. Segon empresonament	212
XIV. Altres deduccions	216
XV. El «Llibre groc»	219

ELS SETGES DE GANDESA I DEL CASTELL DE MÓRA D'EBRE

Elegia a la terra i als morts de Gandesa	226
I. Gandesa i el seu historiador.....	227
II. Resum històric.....	229
III. Gandesans remarcables.....	231
IV. La infiltració de les idees liberals.....	234
V. La Guerra Gran i la de Napoleó	236
VI. La Milícia Nacional i el trienni liberal	238
VII. Les bandes de la fe i el comte d'Espanya.....	240
VIII. Inicis de la guerra.....	242
IX. Cabrera, Carnicer i Quílez	244
X. Móra d'Ebre i el seu castell.....	246
XI. Un fet inqualificable.....	249
XII. Primer setge de Gandesa	251

284 Índex

XIII.	Segon, tercer i quart setges	254
XIV.	La gesta de Miquel Bes, àlies <i>Cassola</i>	257
XV.	Cinquè i sisè setges.....	259
XVI.	De vila a ciutat.....	262
XVII.	La guerra a Móra d'Ebre	264
XVIII.	El setè —i darrer— setge de Gandesa.....	268
XIX.	Evacuació de Gandesa i combat de Batea	270
XX.	L'exili a Mequinensa (1838-1840).....	272
XXI.	Gandesa, «immortal».....	274
XXII.	La posteritat immediata. L'exemple	277
	Conclusió.....	279

